TARİH Sınıf-9

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU ABBASİ DEVLETİ VE MISIR'DA KURULAN TÜRK-İSLAM DEVLETLERİ

ABBASİ DEVLETİ

Emevi Devleti'nin yıkılmasından sonra Ebü'l-Abbas, Kûfe'de halife ilan edildi. Böylece Abbasiler Devleti kuruldu. Abbasilerde, İslam toplumu genel olarak havas ve avam denilen iki tabakadan oluşuyordu. Halifenin yakınları, vezirler, emirler, kadılar, âlim ve kâtipler havas tabakasında iken esnaf ve sanatkârlar, çiftçiler, askerler, köleler ve diğer gruplar da avam tabakasına mensuptu. Sosyal sınıflardan biri de zimmi denilen Yahudi ve Hristiyanlardan oluşan gruptu. Halife Ebü'l-Abbas devrinin tarihî bakımdan en önemli olayı, Çin ordusu ile yapılan ve Çinliler'in mağlûbiyetiyle sonuçlanan Talas Savaşı'dır. Talas Savaşı'nda ele geçen Çinli esirler arasında İslam dünyasında kâğıt yapımını başlatacak ustalar bulunuyordu. Bu esirler 756 yılında Semerkant'ta kâğıt imalathanesi kurdular. Türk-Arap mücadelesi Talas Savaşı'ndan sonra yerini dostluğa ve iş birliğine bırakmış, sağlanan barış ortamında İslâmiyet Türkler arasında hızla yayılmış, Müslümanlığı benimseyen Türkler, Abbâsî Devleti'nin askerî ve siyasî kadrolarında yer almaya başlamıştır.

Abbasiler, ikinci halifeleri Ebu Ca'fer el-Mansur zamanında Bağdat şehrini kurarak burayı devletin merkezi hâline getirmiştir. Halife Mansur Dönemi'nde, Arap ve mevali arasındaki fark ortadan kalkmıştır ve İranlılar, devlet içinde etkin hâle gelmiştir. Abbasi halifeleri, Sasanilerin yönetim yapısını örnek alarak vezirlik kurumunu kurmuştur.

Abbasi Devleti, Harun Reşid zamanında en parlak günlerini yaşamıştır. Bu dönemde ziraat, ticaret, bilim ve eğitim düzeyi artmış; Bağdat, Doğu'nun en büyük ve en önemli ekonomi merkezi hâline gelmiştir.

Hârûn Reşîd, İslâm devletiyle Bizans İmparatorluğu arasında kalelerle takviye edilmiş bir sınır bölgesi oluşturmak istedi. Bu amaçla Avâsım adıyla müstakil bir bölge meydana getirdi ve Türklerden oluşan askerî birlikler bu şehirlere yerleştirilmiştir.

830 yılında Me'mûn'un Bağdat'ta kurduğu Beytülhikme; bir tercüme ve araştırma enstitüsü, aynı zamanda bir kütüphane fonksiyonu icra ediyordu. Mu'tasım, 836 yılında Bağdat'ın kuzeyinde sadece Türklere ait olan Samarra şehrini

kurdurdu ve hilâfet merkezini oraya taşıdı.

868-905 yılları arasında Tolunoğulları ve 935-969 yılları arasında İhşidler gibi Türk devletleri, Mısır ve Suriye'ye hâkim olarak batıdaki Abbasi sınırını daraltmışlardır. Abbasiler, bütün olumsuzluklara rağmen siyasi yaşamını 1258 yılına kadar devam ettirmiştir. Bu tarihte Cengiz Han'ın torunu Hülagü, Bağdat şehrini işgal ederek Abbasi Devleti'ne son verdi. Abbasi ailesinden el-Müstansır, Memlûk Sultanı Baybars tarafından Kahire'de halife ilan edilmiştir. Halifelik makamı, 1517'de Osmanlı Sultanı Yavuz Sultan Selim'in Memlûkluları ortadan kaldırmasına kadar Abbasi ailesinde kalmıştır.

Mısır'da Kurulan Türk-İslam Devletleri / Tolunoğulları Devleti (868-905)

Ahmed b. Tolun tarafından Mısır'da kurulmuş Müslüman Türk devletidir. Ahmed b. Tolun'un babası Tolun, Türk olup Abbasi Devleti'nin önemli komutanlarından biri olmuştur.

884'te vefat eden Tolunoğlu Ahmed'in yerine oğlu Humâreveyh geçmiştir. Babasından istikrarlı, zengin bir ülke devralan Humâreveyh'in on iki yıl süren hükümdarlığında Tolunoğulları en parlak dönemini yaşamıştır. Bu dönemde el-Cezîre ve Musul'a kadar olan toprakların tamamı Tolunoğulları hâkimiyetine girmiştir. Taht kavgaları nedeniyle devletin yıkılış süreci başlamıştır. Mısır'da karışıklıkların devam ettiği 905 yılında Abbasi ordusu Mısır'a girerek Tolunoğulları hâkimiyetine son vermiştir. Böylece Mısır'da kurulan ilk Türk devleti olan Tolunoğulları yıkılmıştır.

Mısır'da Kurulan Türk-İslam Devletleri / İhşidiler (935-969)

Mısır'da kurulmuş ve Suriye'de hâkimiyet kurmuş Müslüman Türk devletidir. Abbasi Devleti'nde merkezî otoritenin zayıfladığı dönemde kurulan bu devletin adı, kurucusu Muhammed b. Tuğç'a verilen "ihşîd" unvanından gelmektedir.

Yirmi iki yıl devleti idare eden Kafûr'un 968'deki ölümünden sonra devlet yönetiminde karışıklıklar yaşanmaya başlamıştır. Bu dönemde kıtlık, salgın hastalıklar, toplanan vergilerin askerlere ödenmemesi ve iç çalkantılar halkı huzursuz etmiştir. Eskiden beri Mısır üzerinde emelleri olan Fâtımiler, bu durumu fırsat bilerek 969 yılında Fustat'a girmiş ve İhşîdîler Devleti'ne son vermiştir.

Mısır'da Kurulan Türk-İslam Devletleri / Eyyubiler (1171-1250)

Eyyubiler; Mısır'da kurulmuş Orta Doğu, Hicaz, Yemen ve Kuzey Afrika'da hüküm sürmüş Müslüman Türk devletidir. Haçlılara karşı başarıyla mücadele eden Selahaddin Eyyubi, 3-4 Temmuz 1187'de yapılan Hıttin Savaşı'nda Haçlıları büyük bir yenilgiye uğratmış ve Kudüs'ü fethetmiştir. Bu zafer Avrupa'da büyük bir tepki meydana getirmiş ve İslam dünyası üzerine III. Haçlı Seferi'nin düzenlenmesine neden olmuştur.

Selahaddin Eyyubi, III. Haçlı Seferi'ne karşı İslam dünyasını başarıyla savunmuştur.

Mısır'da Kurulan Türk-İslam Devletleri / Memlüklular (1250-1517)

Mısır'da kurulmuş ve Suriye ile Hicaz'da hüküm sürmüş Müslüman Türk devletidir. Mısır'da Eyyubi ordusundaki Türk asıllı azatlı emirler tarafından kurulan Memlûkluların (Kölemenler) ilk hükümdarı Aybek'tir. Moğollara karşı 1260'da Aynicâlut Savaşı kazanılmış Moğol ilerleyişi durdurularak Suriye'nin büyük kısmı Memlûkluların eline geçmiştir. Sultan Baybars hükümdarlığı döneminde İlhanlılar ve Haçlılarla başarılı bir şekilde mücadele etmiştir. Memlûk Devleti, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sonucunda 1517'de sona ermiştir.

SORULAR

1. Abbasiler döneminde meydana gelen;

I. Türklere ve İranlılara devlet kademelerinde görev verilmesi,

II. Bilimsel çalışmalara önem verilmesi,

III. Arap olanların üstünlüğü anlayışının terk edilmesi

gelişmelerinden hangileri mevali politikasından vazgeçildiğinin göstergesidir?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve III
E) II ve III

Cevap: D

2. Aşağıdakilerden hangisi Abbasi Devleti'nin merkezî otoritesinin zayıflaması ile Mısır'a egemen olan Türk-İslam devletlerinden biri değildir?

A) Tolunoğulları
B) Fâtımîler
C) İhşidler
D) Eyyubiler
E) Memlûklular

Cevap: B

3. Aşağıdaki gelişmelerden hangisi Abbasiler döneminde hoşgörülü bir politika izlendiğinin göstergesidir?

A) Emevi ailesinin devlet merkezinden uzaklaştırılması
B) Ümmet anlayışı ile hareket etmeleri
C) Kültürel faaliyetlere önem verilmesi
D) Dar'ül Hikme'nin kurulması
E) Tevaif-i Mülûk Devletlerinin ortaya çıkması

Cevap: B